

ACC. N:R M. 14816: 1-25.

Landskap: *Småland* Upptecknare: *Karl Ludvigsson, Kalmar*
 Härad: *Kinnared* Berättare: *upptecknaren och uppt. s. farman*
 Socken: *Kalmar* Berättarens yrke: *Anna Johansson, bondhustru*
 Uppteckningsår: *1959* Född år *i*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Begravning. s. 1-25.
(sid. 25 utg. av ett bj. kort)

LUF 70

Lug 70

7

Begravning

vid min farmars begravning 1915, var det en stor skillnad på seden vid sådana tillfällen, Detta beror som bönder med smågårdar de kallades fjärdingsbönder de som ägde $\frac{1}{4}$ mantal sett jord.

Så fast en person var död var det sedan att de skulle ligga till minst en timma, Det första var att hämta likvätterska, Det var en kvinna som hade varit med om sådant vid flera tillfällen, En som var anlitad hette Britta Johansson en bondhustru, som var behjälplig, nästa var att gå till den som gjorde kistor, han hette Karl Holmgren som kom att laga mätt av den döda, han var alltid med då kistan hämtades och lade den i kistan

Måsta var att gå omkring till de
närmaste och tola om dödsfallet, och
bedja några grannar och släktingar
att utkrätta själsringning, och efter
ringningen var de fjerdna till den
dödes hem på kaffe och braktering.

Då den döde var tvättad lades liket
på ett sofflock på två pallar eller stolar.
De som satt vid den dödes så lade
hän eller i kroppen ögonen, för att inget
skulle störa den sista sömnen, och
för att de ej skulle gå upp innan den
dödes kropp skelnat, lades en peng
på var ögonlock och en hakedock knöts
om hakan så ej munnen skulle lå-
sas. Då det var gjort så sjöng eller
lästes en psalm och lästes fader vår
och vebingnelsen, det var i bägen

5)
på detta århundrade. Nu får den döde ligga
i sin säng till begravningbyrån tar
hand om det.

Budet som kom med sorgebudskapet
så alltid, Hälsning från mor om någon
av barnen gick, men sällan, utan någon
annan, Så var det en hälsning från den
och den att han eller hon var slutat.

År 1916 var första gång jag minnes att
det fraggades på halv stund vid dödsfall
eller begravning.

Vid år 1910 var det bara en och annan
som hade begravningsannons i tidningen.
Men efter 1920 var det allmänt på denna
orten. Mina föräldrar var födda 1865-1868
och har alla kort sparade, de äldsta är
från 1905, jag sänder ett med det är vid
min farmors brors begravning

se sid 25!

Då den döde lades i kistan var alltid
den med som hade fört det, och klädd
det, liket lades på hyvelspån det var
en sed att då bröderna var skurna
logom långa till kistan hyvelades de
och de hyvelspånarna lades i botten
på kistan så den döde skulle ha allt
med sig av bröderna för att på så
Många äldre dömes juar hade gömt
sin brudsäck (brudlinne) att på sig
då de var döda för att de redan en gång
skulle förenas med i make, eller som
kärnti brud möta brudgummen
Många som jag minns gamla damer hade
stickat vita ullgarnstrumpar som de
hade i beredskap, som de hade anfär-
-rakt vänner att se efter så de fick
den med sig. En gammal som hette

Anna Lina Pettersson Rosendal, hon hade
fogit vara på alt sitt här som blev då
hon komnade sig, så att det blev till en
kudde att ha i kistan, Den döde skulle
altid myckas med myrten, små barn
lades i kistan med lylka på en liter
spetsmossa, Det var mycket roga med
att den döde fick det med sig, hon var
en gammal på stället Västeräng i Kolosvik
dog cirka år 1910 hon visade sig var dag
för sin dotter Ida och då dottern letade
om hennes kläder fann hon kläder som
hon hade sagt att hon skulle ha i sin
kista, Då det ej blev ro tog hon kläderna
i en paket och grävde ned i groven
efteråt och sade är det detta som ni vill
ha så är det här, Den döde visade sig
ej mera, Händelsen är absolut som

4)
Detta hände år 1905 då en gammal dag
mor till den nämnda Anna Stina Pettersson
att då liket var ställt på två bänkar
utanför stugan kom en familj från
Allaryd Jätt dit med en liten pojke som
ej var frisk, då tog föräldrarna och hyfte
honom över kistan och så under den
tre gånger för de trodde att det var något
lyckligt han hade ont av.

Och vid samma tillfälle hade jag en
syster som hade värtor på händerna
och min farmor hade turine att tvätta
händerna i regnvattnet som stannat
i en i kök sten där liket hade åkt över.
Det var en sed att alla de ondsäliga
skulle hjälpa till då den döde skulle
klädas eller bäras ut för att sorgen
skulle gå över fortare.

Den som lade den döde i kistan förstod
om det snart skulle bli en till i sam-
ma familj, var liket slakt nysakt och
medgärligt. Kom det snart ett dödsfall
till, de som gjorde kisterna både den
ej klädda utan det fick de sörjande
själva skaffa tyll eller kläde allt efter
säl och lycke. Det var en viktig sak
att de ej glömde att lägga ägondurken
som den kallades över den dödes ansikte
för då spökade den döda.

Min farmor berättade att en gång före
begravningen lyftes locket av sig själva
och slog igen med en smäll, då gick
en ut i likrummet och frågade den
dödes ande svarade att linnet som
var kistan både hon fått på oärlig
sätt, Då det byttes blev det tyll och så
den döda

Förre tids alltid ringas av de döda, jag vet
på många ställen som de gamla ringarna
bevaras som gamla familjemycken,
före användes alltid logen till att sitta
liktet från det var lagt i kistan tills
begravningen, men nu användes något
annat rum i utbussen som smyckas
med graver, men de gårdar som har rum
i huset blir ett rum klätt med vita
lakan graveris på golvet och blommor.

I min barndom vid 1905 omkring var
det vanligt att barn som brödde omkring
skulle gå en dag dit och se liket, jag var
barn 5-6 år då jag fick följa med min
farfar och se liket, för att visa att
vi ej hade någon varaktig släd på gården
alltid bjöds det på vin och kakor.

De äldre sade aldrig begravning

9

ACC. N:R M. 14816:9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

9

utan de kallade det vaknatt min far-
mor brukade fråga om det var stor vaknatt
hon menade om där var mycket folk
Den sista natten var på den tiden två
ljus som brann i likrummet och två
personer vakade, för den döda och även för
ljusen, de hade alltid andaktsböcker och
läste i om döden.

Jag har aldrig mer än en gång hört att
kortspel har förekommit på begravning
mer än en gång och det var i Väckelsång

Jag tror att den första kistan var gul
i Kalusvik år 1913 en ung man begravdes
för var alla kistor svarta, kistorna var
våldigt små och smala mot nu för tiden
De målades med vattenfärg och innan
den var färdig stoffades den strödde på
krossat stenkol, Min fader berättade

att vid ett tillfälle bittade dödgrävaren
en flaska brännvin vid omgrävning.
Var det en religiös människas som
jordades hände det att de lade hans
~~Psalmbok~~ Psalmbok i kistan och en gång år 1935
ledes den dödes bibel i kistan. Det var
alltid vanligt till för en fjugo år sedan
att begravningssällskaperna skulle se liket
före avfärden, men ej nu, alltid var det
de närmaste som tillstöt kistan, ytt
fick ej användas, utan små vita skruvar
med ett kors, gängjärn fanns ej då som nu
Likbår har ingen hört här ifrån utan
de bars med bilar var det långt var det två
eller tre bärare. De närmaste släktingarna
bar den döde från gården, och likaså in
på kyrkogården.
Den första gången en likvagn var använd

i Kalusvik var år 1915 då en gammal
smickare begravdes, som hette Mangnus
Elnkvist, vagnen var lårad från Skatelöa.
Kalusvik ägde ingen likvagn, Här användes
en vanlig fjädrvagn med ett högt säte
som gick över kistan, förr lades en dyna
på kistan framända där satt krusken på
kistan, jag har själv kört lik på så vis.
Sedan var det en kyrkovärd Mangni Soenman
Kronogård som ägde en längre vagn med
särskilt säte, som alla i byn fick låna
gratis, Men för ett biotal är redan är det
liktbil, likvagnar skulle alltid klädes
med granis.

Offärdstjän hölls alltid nu mera av prästen
eller kornaren, men förr av någon annan
som kunde läsa och sjunga, han kallades
för vedkastapäst, för de andra dagarna

var han vedhuggare eller bonde.
 Då det var en högre person som begravdes
 var det vanligt att de fick prästen till det
 om det var nära kyrkan. Det kallades att de
 läste för liket. En man här brukade alltid
 sjunga en Psalm först och läse en och så sjunga
 en. Den Psalm som han brukade läsa var 55⁴
 (Men vill jag bryta upp nu vill jag ködvarsa)
 eller No 9.

Då likvagnen var framkörd ej försän det liets
 för liket, bars det med fötterna före, det är
 ett tag bland almogen, då det är en som
 säger att han skall flytta men det blis med
 fötterna före, det menas tills hans död.

Kung Blom en bonde född 1874 i Vederstöv
 han berättade att där förr då liket kändes
 från gården skulle ett djur avlivas för att
 den döde ej skulle komma igen, vid ett

sådant tillfälle en gång högs beundrat
av en höna, och den som högg släppte
hönan som flög in bland folket och
stänkte blod och tröll på att bli skogsmål.
Då de gick i likfölje var det ifter liket
gick den sångande maken och barnen, så
efter dem gick kvinnorna och sedan män-
nen de äldre först och de yngre sist, en
sed som hölls högt i ära. Prestares är
bara då någon högre person begravs
första gången jag såg det var 1914 då en
gammal prästänka begravdes, en gick
efter och en före kistan, men användes
ej. då vanligt folk begravs,
Jag var på en begravning för en 40 år sedan
ett barns begravning. Då den som sjunget
för liket, och sjunget en vers skulle vi
lä liket från hemmet och bäge och gå, och

Då vi gick sjöng han de andra verserna, det
var rackes för vi gick från ett obeläget
skogstorp. Det hände bara för tre-tio år
sedan att likföljet stannade innan de kom
fram, och likaså om det var en kvittna
som var lit, och en man skulle begravas
samma dag väntade de in så mannen
kom före fram till kyrkan
vid ankarssten till kyrkan sattes liket
på bockar utanför, och då klockorna började
ringa kom Präst och klockare och mätte
liket och lyfte på batten, och gick före till
gravsten

Min farmor berättade att i hennes barndom
lyftes de som togit sitt liv de över muren
och de som hängt sig lades alltid repet
i kistan under den döde, Den döde fick
ej begravas för än i skyningen då

solen var nere, ingen jälasingning och
ingen jodfästning förekom.
Torr fick ingen jodfästning förekomma
en söndag före kl 12 för det var kunglig
lid, första gången som vi minnas ännu i
kyrkan var 1910 då en gammal församling
begravdes, Likpredikan från Predikstolen
var ej förekommet här mer än två gånger
det var 1917 och 1935 den första en prästänka
den andra en präst som begravdes, Inge-
tal hålles i kyrkan utan efter jodfästningen
vid graven, den seden att hålla tal vid
graven är en sed som började vid 1920
för krostades aldrig blommor i graven
här en kross som var fäst vid kistan,
vid år 1938 fick kistan stå i koret över
högmässan, men ej mer, platser för
de närjande är alltid i främre koret

och de som bär liket i främsta hörken
Personatier brukade infliskas i likpredikan
vid själaringning hördes om det var äldre
eller yngre, för en man äldre ringdes 20 min
för en kvinna 15 för en ung människa
10 eller tolv minuter och för ett barn bara
5 till 7 alla klockor skulle ringas, det är
bara 20 år sedan sedan blev att klänna
före

Begravningsringning vid alla jordfäst-
ningar, då var det vanligt att de personer
som var minst släkt till den döde gick
före till kyrkan att utföra ringningen
och likaså efterringning,

Storfärden skulle alltid ske stilla och
vårdamt, med de sörjande i första
vagnen.

Man tog tydar till lik om man

på kyrkofolket om vänddagarna, var folket
 samlat i flock då de gick från kyrkan
 blev det snart likfärd på den vägen
 Begravningsmiddag var det alltid förr
 på morgonen kaffe och smörgåsarbord, och
 en rensny. Då de kom från kyrkan alltid
 först kaffe och yprit så smörgåsarbord sedan
 fisk och potatis sedan kött och potatis
 Till efterrätt skulle alla församlingarna
 fram ostkakor, då lastas bägare kallades
 de vintar som var till vinet.
 Till begravningen bjöds hela roten
 alla borgare och bönder, och så släkter
 Vid bordet skulle de närmast sörjande
 gå först och sedan allt eftersom de var
 släkt, vid fattigbegravning före, de som
 var från fattighuset, bjöd fattigvården
 eller någon godvillig person på ett

halvstap brännvin,
vid vanliga begravningar hade de lindna
färning, jag minns min mor bekade en
stor rekelimpa med ett kross på till begrav-
ning och kross av reke till ett annat kalas
även en skål med kakelser eller sug-
konfekt i kranor med en rosett på
varje av svart- & vitt papper, de lags
dort vid det första kruset i brist på
socker. Den andra dagen bjöds alla fruar
för att hämta färningssat, och de när-
most släkt, och tredje dagen alla borpare
som ej kommit förut många gånger
i brist på kläder,
jag skall föröka att få rätt på någon gammal
begravningsräkning

Den enda av kyrkopersonalen som
avlönades av stadtuset var döggrävarn

som var självsynden, det ingick i hans
lön att bli synden på alla begravnings-
middagar, präst och klockare blev så
det var en person med anseende alltid
i högkomma med en lit kost för det
släktades alltid till begravningen.

Täver gavs alltid till kyrkan, sålärks
det alltid rygg från predikstolen, som jag
minns, Testamentet efter och numr är
givet. 50 äre till kyrkan och 50 äre till
de fattig, som gick till en särskild
kassa som kallades fattigkassan.

En gives bara till kyrkan.

På nästan alla kyrkogårdar är lönn eller
kastanj planterade, muren omkring är alltid
av sten, den i Hålsövik lades 1901 av en som
hette Persson från Tövelns och är en bland
de vackraste.

De äldsta gravvårdar är av grufjärn
endast ett är av trä, de gamla är alltid
de som är av sten måla och måla
Smeden P D Elvström ordnade oss järnkors
och likosa järngrindar,
De gravstenar som ej kan stå för omgrävning
sattes upp i red bakom kyrkan som minne.
Gravkullar har varit vanligt ända till
nu, då det skall vara gräsmatta, alla
gravkullar får planteras med vinter-
gröna (Boxen). Pärkranzar var det
för en 50 år sedan på nästan alla gravar
men är nu försvunna, till småbarn var
det alltid en ängel på. De lög alltid
hem över vinkern
för en 20 år sedan började gravas de
färs ej färre, Den första gravlyckta var
på Hyskoberide Hjälmgrens grav från dry 1935

Bara en person som undergått eldbe-
-slut och urman nedlagt i Kolosvik var för
omkring 1935 en fru Hårlin från Ekskö
gift med en Konojägare som var här i förs
och nedlagt i familjegrav.

Här finnes en Pestkyrkogård invigd men
behöfdes ej lagas i bruk men är invigd
vid skepseln var stor då pesten trängde
de trodde att om de begrav en levande
människa så försvann pesten, och på
den platsen kallade jordägaren Lven Johan
Nilsson Kullen om att folket grävde en
grav och lockade ned en liten liggars
som fick löfte om en smörgås om han
gick ned i gropen, som de genast följde
över flickan som blev levande begravd.

Gravning var av två orsaker både
för att hedra den döde och för att om

om han kom i gen skulle han sticka sig i
fätlerna, gronar röts alltid upp som en
mundel för kistan, och två enar vid
dörren det är en urygghet sed; vägen
kring gården skulle vara visad innan
första gästen kom.

Jag var i Ljåsås gamla kyrka där hänger
små kronor på väggarna gjorda av blommor
som är urygghet, sedan var att då ett barn
dog gjordes en krona eller krans och hängdes
i kyrkan som minne, att symbolisera
att de hade varit levande krona

Sorgdräkten var alltid svart. Männen
hade förr aldrig något sorgtecken, det
bärjade med detta århundrade att bära
sorgband på armen.

Kvinnorna hade alltid en särskild klät
eller sorgsphalett som bars vid begrav-
ningar

Sorgkult med slöja bärgade för en 30 år
sedan här och sorgkult, år 1909 var det
bara prästerna och lärarinnorna som be-
kult alla hade sjölett, Då de kom hem
från kyrkan efter begravningen togs
den svarta sjöletten av och ersattes
men en vit enkel som de hade på sig
vid middagen.

Sorgtiden för make var ett år för barn
ett halvt år, Den första tiden fick man
ej gå på gladare kalas, utan skulle vara
mera i stillhet.

Borgerlig begravning har ej förekom-
mit här

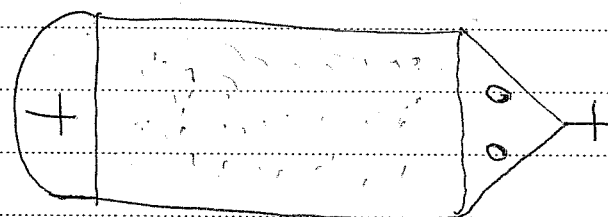
Militärbegravning har ej förekommit
här utan en gång en gammal indult soldat
då var den svenska flaggan höglärd
kirlan, Begravningskicket har ändrat

sig mycket på de över 50 år som
jag minnes och hört berättats

Då skulle allt göras hemman kirlas och
klädset, vagnar till kyrkan skedde
med häst, nu med bil,
begravningsbyråer har övertagit mycket
som väl är.

Jag har här skildrat vad jag vet och hört
efter de bästa källor

från detta håll
kommer de med
likt

risning

M
FOLKLIVSARKIVET 14816.

Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

Landbrukaren

P. J. Andersson

Ljunnebygård

Bjudes att öfvervara
vår älskade faders,
Landtbrukaren

John Johansson,
Begravningsakt

i Kalfsvik

*Onsd*agen den *26* Dec. 1906.

Samlingen sker i sorgarhuset kl. *8. f. m.*

M.14816:25

Barnen.

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

Peter Andersson med Hustru!

Inlämn. av

lantbr. Karl Andersson

Halvsvik

år 1959

Förning undanbedes!